

Дана Володимирівна ПОЛТАВСЬКА
старший викладач кафедри українознавства факультету № 2
Харківського національного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ЛЕКСИЧНІ ПОМИЛКИ У МОВІ ТА МОВЛЕННІ ЮРИСТІВ ЯК ПОКАЗНИК НИЗЬКОГО РІВНЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ

Мова — це основна частина комунікації людини. Одним із головних знарядь праці юриста є нормативне уживання мовних засобів відповідно до ситуації мовлення і вміння грамотно і доступно висловлювати свої думки. Мова і мовлення посідають чільне місце в професійній діяльності юриста, адже юрист — це правознавець. Керецман В. Ю. дає визначення права — це система загальнообов'язкових, формально визначених, встановлених чи санкціонованих і гарантованих державою норм, які встановлюють права та обов'язки учасників правовідносин та виступають регулятором суспільних відносин. Вивчаючи правові норми, охороняючи їх в різних численних процесуальних актах, юрист повинен бездоганно володіти нормами мови і охороняти їх.

Культура мови — це вживання мовних основ, використання в певній ситуації мовних засобів, які відповідають змісту і меті висловлювання; це застосування тільки потрібних слів і конструкцій в кожному конкретному випадку. На сучасному етапі розвитку нашої держави і спрямованості до вищого рівня української мови, культура мовлення є актуальною проблемою, багато сучасних дослідників її вивчають, зокрема: Б. Антоненко-Давидович, Ф. Хміль, С. Шевчук, Т. Чмут, О. Сербенська та ін. Культура мовлення, насамперед, залежить від правильності мислення, відповідно, якщо воно неправильне, це спричиняє фактичні помилки у мові. Щерба Л. В. зазначає, що коли основні властивості мови, відчуття норми виховане у людини, тільки тоді він і починає відчувати всю красу обґрунтованих відступів від неї. Культура мови містить три компоненти: нормативний, комунікативний і етичний. Культура мови передбачає, насамперед, правильність мови, тобто дотримання норм літературної мови, які сприймаються мовцями.

Як зазначає відомий сучасний лінгвіст Ширяєв Е. Н., культура мови — це такий вибір і така організація мовних засобів, які в певній ситуації спілкування при дотриманні сучасних мовних норм і етики спілкування дозволяють забезпечити найбільший ефект у досягненні поставлених комунікативних задач.

Професія юриста вимагає широкого світогляду та високого рівня мовного етикету. Правник готує законопроекти, займається діловодством, укладає протоколи допиту і огляду місця події, різні постанови, вироки і ухвали, договори і угоди. Юристу доводиться зустрічатися з людьми найрізноманітніших професій і різного рівня культури й у кожному випадку необхідно обрати тональність розмови, аргументувати свою точку зору, і відповідно до мовних норм формулювати свої думки.

Дослідник культури мовлення Н. Н. Івакіна зазначає що, недостатньо грамотно написаний обвинувальний вирок, а також штампована, суха, нецікава і непереконлива мова прокурора або адвоката не сприяє реалізації судом його високих функцій. Зроблена юристом мовна помилка порочить його як представника органів правосуддя. Якщо помилка залишилася непоміченою, то правник виявляється посередником мовної некомпетенції. Таким чином, мовна культура не є індивідуальною справою кожного юриста.

До основних лексичних помилок належать: тавтологія, плеоназм (*свідчення свідків* замість *свідчення*, *вільна вакансія* замість *вакансія*, *підсумковий результат* замість *результат*), уживання зайвих слів або слів у невласливому значенні, уживання слів невласливих українській мові та ін. Найчастіше, у нашій державі, оскільки не всі юристи є білінгвальними, виникають помилки у мові та мовленні через переклад із російської мови українською. Розглянемо деякі з них.

У документах можемо зустріти *екземпляр документа* замість *примірник документа*, *завірити підписом* замість *засвідчити підписом*, *проведено досмотр* замість *проведено огляд*, *заплатити налічними* замість *заплатити готівкою*, *громадянська особа* замість *цивільна особа*, *приймати*

участь замість *брати участь*, *визначений строк* замість *визначений термін*, *рішення обжалував* замість *рішення оскаржив*. Проблеми виникають також із лексичними групами, зокрема з паронімами: *воєнний обов'язок* замість *військовий обов'язок*, *громадянська думка* замість *громадська думка*, *особовий підпис* замість *особистий підпис*, *житловий будинок*, замість *жилий будинок*.

Ясність та зрозумілість є однією з ознак культури мовлення і залежить від нормативного використання лексичного складу мови, передбачає глибоке усвідомлення змісту і мети висловлювання. Для вдосконалення культури мовлення правникам необхідно використовувати словники юридичних термінів, звертатися до художньої літератури, спілкуватись із колегами та з громадянами державною мовою, читати фахову літературу, особливу увагу звернути на лексику офіційно-ділового та наукового стилів і т.ін. Отже, недопускання лексичних помилок є показником високої мовної культури юриста, що допомагає йому досягати вищого рівня компетенції у своїй спеціальності. Потрібно своїми професійними знаннями підтримувати українську літературну мову, зокрема, не допускати помилки у мовленні, та у процесуальній документації.

Список бібліографічних посилань:

1. Данкіна Л. С. Сучасна українська літературна мова (науковий стиль): Навч. посіб./ Л. С. Данкіна – Х.: Вид-во ХДЕУ, 2002. – 124 с.
2. Шевчук С. Українське ділове мовлення: Навч. посіб./С. Шевчук К.: Літера, 2000. – 480 с.
3. Керецман В. Ю., Правознавство. Навчальний посібник /В. Ю. Керецман, О. С. Семерак – К.: Атіка, 2002. – 400 с.
4. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Ред. Л. Р. Зиндер, М. И. Матусевич; Акад. наук СССР, Отдние лит. и яз., Комис. по истории филол. наук. —Л.: Наука. Ленингр. отдние, 1974. — 427 с.
5. Ивакина Н. Н. «Основы судебного красноречия». Учебное пособие/Ивакина Н. Н., 2е издание. стр 810
6. Чмут Т. К. Етика ділового спілкування: Курс лекцій / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка, М. П. Лукашевич, І. Б. Осичанська – К.: МАУП, 1999. – 208 с.
7. Козієвська О. Особливості формування культури мовлення у професійній діяльності державних службовців:// Автореф. дис. канд. наук: 25.00.03// – К., 2003. – 20 с.
8. Плотницька І. М. Ділова українська мова у сфері державного управління: Навч. посіб./І. М. Плотницька – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 192 с.